

Bygherrerapport

SOM 269 Tved Markjorde III

Tved sogn, Sund herred, Fyns amt, tidligere Svendborg amt

sted.nr. 090515, KUAS jr.nr. 2008-7.24.02/SOM 0014

Tved ejerlav, matr. 5a

Forfatter: Anne Garhøj Rosenberg

Forsidefotoet viser bronzealderhuset, K24, samt tilhørende økonomibygning, K25

SOM 269 Tved Markjorde III

Tved sogn, Sunds herred, Fyns amt, sted.nr 090515, KUAS jr.nr.

2008-7.24.02/SOM 0014, Tved ejerlav, matr. 52

Bygherrerapport for udgravningen af bosættelsesspor fra Tragtbægerkultur, yngre bronzealder, ældre jernalder samt middelalder

Udført af Anne Garhøj Rosenberg m.fl.

I perioden 6. oktober 2008 - 29. april 2009

For Svendborg Museum

Indhold:

Introduktion	s.3
Kulturhistorisk redegørelse	s.3
<i>Felterne</i>	s.4
<i>Tragtbægerkultur (3900-1800 f. Kr.)</i>	s.4
<i>Yngre bronzealder (1000-500 f. Kr.)</i>	s.6
<i>Ældre jernalder (500 f. Kr. - 250 e. Kr.)</i>	s.7
<i>Middelalder (1050-1536 e. Kr.)</i>	s.13
Undersøgelsens perspektiver	s.16
Landskabet omkring Erhverv Øst	s.17
Fortidsmindelandskabet	s.17
Udgravningsdata	s.18
Udgravningsmetode	s.19
Tidstavle	s.21
Litteratur	s.22

Introduktion

I forbindelse med udvidelsen af et erhvervsområde i Svendborgs nordøstlige udkant (Erhverv Øst) er der blevet foretaget en arkæologisk udgravning forud for etableringen af vejtracéet. Dette svarer til et areal på 34.464, 2 m². Ved udgravningen fremkom der spor efter bebyggelse og dertil hørende aktiviteter fra starten af bondestenalderen (ca. 3700 f. Kr.) og frem til en gang i højmiddelalderen (omkring 1300 e. Kr.).

Bygherre på projektet er Svendborg kommune, Miljø og Teknik, Svendborgvej 135, 5762 Vester Skerninge. Dertil var museet i løbende kontakt med entreprenørfirmaet Munkholm og Andersen, Industrivej 51, 5672 Broby, som havde entreprisen på udstykningen.

Arkæologiske myndigheder er Kulturarvsstyrelsen (KUAS), Fortidsminder, H.C. Andersens Boulevard 2, 1553 København V, samt Svendborg Museum, Grubbemøllevej 13, 5700 Svendborg. Sidstnævnte har varetaget udgravningen, og al original dokumentation, oldsager samt beretning vil blive opbevaret her under journalnummer SOM 269, Tved Markjorde III.

Udgravningen er gennemført i henhold til museumslovens kap. 8, § 26. Det er således Svendborg Kommune, der, som bygherre, betaler for undersøgelsen.

Kulturhistorisk redegørelse

I forbindelse med udgravningen blev der fundet i alt 2586 anlægsspor, primært som stolpehuller, affaldsgruber og kulturlag. Ud af disse mange anlæg kunne der udledes i alt 28 forskellige kon-

Fig. 1: Placering af udgravningen Tved Markjorde III i forhold til Svendborg

Fig. 2: Oversigt over de fem felter på Tved Markjorde III, samt alle anlæg fundet i forbindelse med udgravningen.

struktioner, som dateringsmæssigt spænder fra bondestenalderen til højmiddelalderen – et tidsmæssigt spænd på små 5500 år! Det er fund af huse, mindre økonomibygninger samt et enkelt hegnsforløb som er benævnt konstruktioner. Alle konstruktioner er navngivet med K og et fortløbende nummer, eksempelvis er huset fra bondestenalderen navngivet K2. I forbindelse med gennemgangen af alle husene er der opgivet deres længde og bredde. Idet der ikke blev fundet spor efter husenes vægkonstruktion (huset fra bondestenalderen undtaget) er de mål som bliver opgivet målet mellem første og sidste tagbærende stolpe (for længdens vedkommende), og målet mellem de to tagbærende stolper i hvert sæt (for breddens vedkommende).

Der er ligeledes gjort en del fund i forbindelse med udgravningen af Tved Markjorde III. Der er således givet 463 x-numre. Hvert x-nummer dækker over et samlet fund fra et givent anlæg eller fund gjort som løsfund, der kan således være flere genstande under samme x-nummer. Dog vil de forskellige genstandstyper være opdelt, således at eksempelvis keramik, flint og brændt ler fra samme anlæg har hvert sit anlægsnummer.

Hovedparten af disse fund er af keramik fra henholdsvis yngre bronzealder samt den ældre jernalder.

Bygherrerapport SOM 269, Tved Markjorde III

Felterne

Der er i alt fem udgravningsfelter på Tved Markjorde III. Det største af felterne, Felt 1, vil blive delt op i Stamvej A (forlængelsen af Englandsvej), samt en Stamvej A1 (forlængelsen af Norgesvej) for at lette overblikket. Alle øvrige felter er ganske små, felterne 2 og 3 er beliggende umiddelbart syd for Stamvej A i Felt 1 mod Ring Nord, mens 5 og 6 var en del af det vejforløb, som går op langs fredskovens vestlige side.

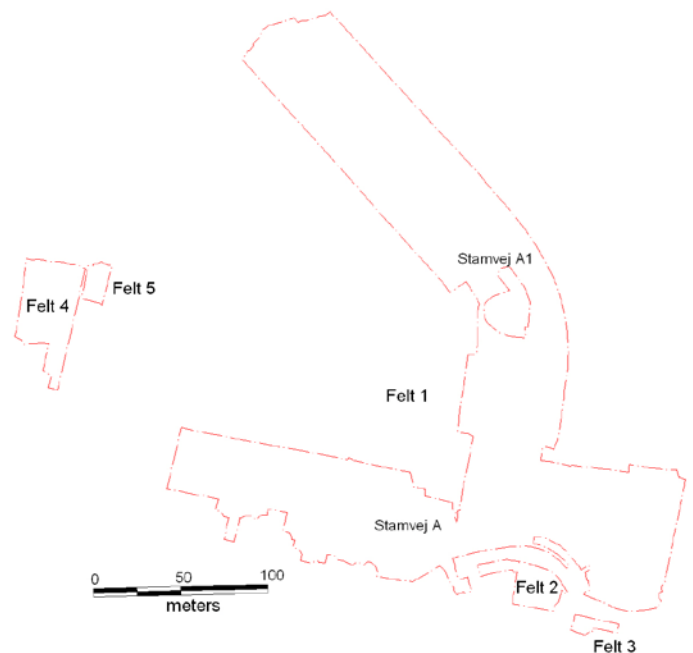

Fig. 3: Oversigt over de fem felter på Tved Markjorde III, samt samt opdelingen af stamvejen i A og A1.

Tragtbægerkultur (3900 - 1800 f. Kr.)

Tragtbægerkulturen er den første periode af oldtiden, hvor vi er gået fra at være jægere og samlere til at være bønder. Denne omvæltning betød forandringer på flere planer: Fra at have boet i hytter begynder man at bygge små huse med lerklinede vægge og stråtækte tage. Flint er stadigvæk det mest dominerende materiale til fremstilling af redskaber, men karakteristisk for Tragtbægerkulturen er, at man nu begynder at slibe sine flintøkser. Keramik kommer til i den sidste del af Ertebøllekulturen (som er den sidste fase inden vi går over til landbruget), men den bliver for alvor udviklet i Tragtbægerkulturen og perioderne herefter.

På Tved Markjorde III i Stamvej A er der fundet et lille toskibet langhus (K2) med buede vægge, som er karakteristisk for Tragtbægerkulturen. Huset er 9,7 meter langt og har haft en bredde på 3,6 meter. Huset er således ganske småt set med vores øjne, og vi må formode at det kun har skulle huse en enkelt familie.

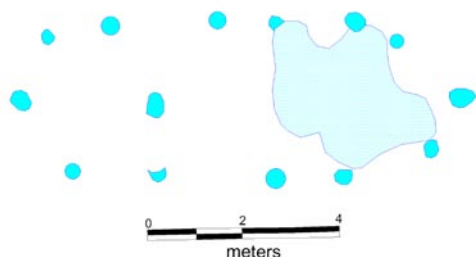

Fig. 4: Tragtbægerhuset, K2

I en mindre nedgravning, placeret inden for huset, blev der fundet 3 små skraber; 2 store, grove skraber; 1 afslag med spor efter brug samt 7 flintafslag. Skraberne har været anvendt i forbindelse med arbejdet med skind til at fjerne fedtlaget fra skindets inderside.

Fig. 5: Skraber af flint fra K2 (Foto: Villy Nielsen)

Der blev også fundet to kulturlag med flint fra Tragtbægerkulturen. Disse blev fundet i den nordligste halvdel af Stamvej A1. Det vil sige omkring 200 meter i fugleflugt fra husets placering. Fra de to kulturlag er der blevet fundet en del flint, som viser os, at der har fundet en produktion af redskaber sted i området. Desværre er der ikke bevaret rester af redskaberne, som produktionen skulle føre frem til. Men vi har i forbindelse med muldafrømningen fundet flintgenstande fra bondestenalderen, bl.a. en mejsel. I 1984 blev der fundet to flintdolke, skraber samt affaldsflint øst for Stamvej A1. Disse fund

Bygherrerapport SOM 269, Tved Markjorde III

stammer dog fra en senere periode af bondestenalderen end den formodede datering af huset. Det lille hus menes at stamme fra tiden mellem 3900 og 2800 f.Kr., mens flintdolkene er karakteristiske for perioden mellem 2300 og 1800 f.Kr.

Fig. 6: Mejsel af flint fundet i forbindelse med forundersøgelsen af Erhverv Øst, SOM 179 (Foto: Villy Nielsen)

I forbindelse med de øvrige udgravninger i Erhverv Øst og ved etableringen af Ring Nord er der fundet i alt 4 toskibede huse fra Tragtbægerkulturen. To af husene blev fundet ved udgravningen af SOM 259, Tved Byhave, mens de sidste to blev fundet på Ring Nord-lokaliteten Vindbjerg, SOM 37. Alle husene har samme karakteristiske udformning, hvor der er fire tagbærende stolper samt et buet gavlforløb. Desværre mangler vi genstandene som gør en nærmere datering mulig, hvorfor det på indværende tidspunkt kun er muligt at datere dem bredt til Tragtbægerkulturen (3900-2800 f.Kr.). Det er planen, at huset fra Tved Markjorde III skal C14 dateres, hvis der er forkullet plantemateriale bevaret fra stolpehullerne. Dette vil betyde, at vi vil få en langt mere nuanceret viden omkring den tidsmæssige placering af dette lille hus.

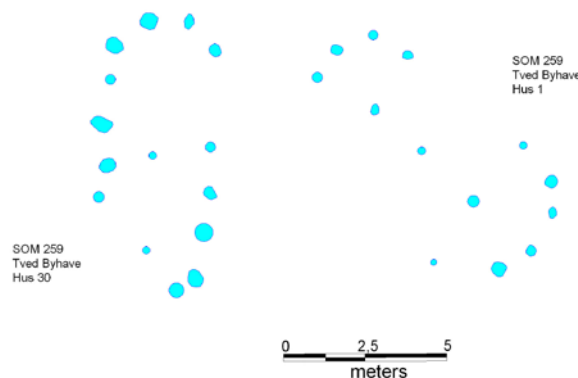

Fig. 7: Eksempler på Tragtbægerhuse fundet i forbindelse med udgravninger i Tved, her fra SOM 259 Tved Byhave

Yngre Bronzealder 1000-500 f. Kr.

Fra denne periode er der ind til videre fundet to huse. Hustypen har nu udviklet sig fra at være små, toskibede huse til at være større, treskibede huse. I felten betyder det, at husene nu kan erkendes ud fra at de tagbærende stolper står sætvis. Dette har betydet, at husene ikke blot er blevet længere men også bredere, hvilket er en direkte afspejling af det dobbelte sæt af tagbærende stolper. Denne konstruktion er i brug fra en gang i ældre bronzealder og frem til middelalderen, hvor husene går hen og bliver til enskibede konstruktioner, hvor væggen er det bærende element for taget.

Det første af husene (K3) er beliggende i Stamvej A. Her er bevaret de fire sæt tagbærende stolper, mens der ikke er spor efter vægkonstruktion. Ud fra disse kan vi se, at huset må en have haft en indre længde på minimum 7,6 meter, mens husets bredde har været på minimum 2 meter ud fra afstanden mellem de tagbærende stolper. De manglende spor efter vægforløbet kan skyldes to faktorer: Enten har væggen været konstrueret af mindre vægstolper, som over tid er blevet pløjet helt væk, eller at væggen har stået i en remkonstruktion, som er meget svær at erkende, da den kun har været gravet let ned i undergrunden. Huset har et let trapezoid form, hvilket er træk som bl.a. kendes fra de skånske bronzealderhuse (Artursson 2005).

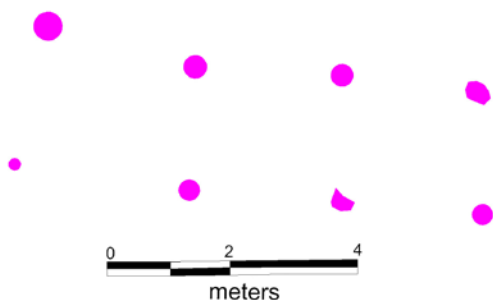

Fig. 8: Bronzealderhuset, K3

Det andet af husene (K24) er fundet i Stamvej A1's nordlige ende. Her er bevaret 6 sæt tagbærende stolper, samt to stolper som markerer indgangspartiet på langhusets sydlige side. Husets minimale længde har været på ca. 14 meter, mens bredden har været ca. 3 meter (fraregnet [Bygherrerapport SOM 269, Tved Markjorde III](#)

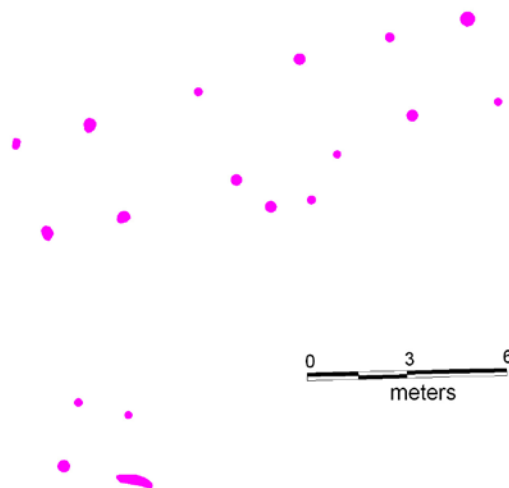

Fig. 9: Bronzealderhuset, K24 og staklade, K25

stolperne fra indgangspartiet). Dette hus har ikke samme trapezoide form som det første hus, og forklaringen her på kan måske findes i, at dette større langhus er en datering til slutningen af yngre bronzealder frem for den første del. Til dette hus kan der ligeledes knyttes en mindre økonomibygning, en såkaldt staklade (K25). Denne type af bygninger har formodentlig været brugt til opbevaring af hø eller lignende afgrøder.

Fig. 10: Eksempel på bronzealderkeramik fra anlæg A102/A104

Husene er generelt dateret ud fra hustypologiske træk, samt ud fra fund fra nærliggende affaldsgruber. Her er det især fund af keramik, som har gjort det muligt at datere husene til yngre bronzealder. Der er nemlig flere ornamentmæssige karakteristika, som knytter keramikken til denne periode.

Fra gruben, A119, ikke langt fra det første af bronzealderhuse er derudover almindelig keramik også fundet et lille, helt miniature kar. Karret har en diameter på nogle få centimeter, og højden er tilsvarende lav. Karakteristisk for den er, at den er udsmykket med en række af små plastiske vulste/knopper langs randen af karret. Vi kender endnu ikke til dette lille kars brug, men det kan have været brugt til opbevaring af pigment for eksempel bemaling eller det kan have en barns lille stykke legetøj.

Fig. 11: Miniaturekar fra anlæg A119

Selvom stenalderen slutter ved overgangen til ældre bronzealderen i tiden omkring 1800 f.Kr. holder man ikke op med at bruge flint til en stor mængde af sine redskaber – faktisk bliver bronzen forbeholdt genstande af særlig betydning, såsom smykker, våben og musikinstrumenter som lurerne. Fra affaldsgruberne omkring hus K3 er således fundet både en grov madkniv, samt skraber der har været anvendt i blandt andet arbejdet med skind.

Fig. 12: Skraber (til venstre) samt madkniv (nedenfor) fra bronzealderen

Disse fund er umiddelbart de første fund fra Erhverv Øst området, som skal knyttes bronzealderen. Disse huse, og de tilknyttede fund, er med til at understrege den lange udnyttelsesperiode af området.

Ældre jernalder (500 f. Kr.-250 e. Kr.)

Det er fra denne tidsperiode, at der fundet flest konstruktioner ved udgravningen af Tved Markjorde III. Der fundet i alt syv langhuse, seks mindre økonomibygninger samt et enkelt hegnsforløb. Seks af disse huse dateres bredt til den ældre jernalder. Dette er ud fra typologiske træk, samt ud fra keramikken som er fundet i affaldsgruberne omkring husene. Det sidste af husene adskiller sig i størrelse og form fra de øvrige, hvilket tyder på en dateringsmæssig forskel i forhold til de øvrige huse. Dette hus skal antageligt dateres til overgangen til yngre romersk jernalder (ca. 150 e. Kr.).

Fig. 13: Fordelingen af jernalderhuse på SOM 269

Husene fra denne periode er en videreførelse af de træk, som blev udviklet bronzealderen. Det vil sige, at det er en det treskibede langhus som dominerer, og der findes i højere grad spor efter husenes indgangspartier. Fra Tved Markjorde III er dette dog kun fundet i forbindelse med tre af husene. Husene har i denne periode traditionelt en orientering som går øst-vest, men undtagelser findes dog – bl.a. på Tved Markjorde III.

Fra midten af førromersk jernalder (cirka 250 f. Kr.) begyndte de første landsbyer at dukke op i Danmark. De mest veldokumenterede eksem-

pler har vi fra det jyske område, hvor hele landsbyer med indhegninger af både de enkelte gårde og den samlede landsby for eksempel Nørre Holsted (Rindel 1992), Hodde (Hvass 1985) og Vendehøj (Ejstrud og Jensen 2000). Men er det det samme billede, som afspejles ved bebyggelsen fundet på Tved Markjorde III? Grundet de få bevarede hegnsforløb er det ikke muligt, at det samme klare billede af landsbyens opbygning og struktur, som vi kan fra de jyske eksempler. Placeringen af husene fra henholdsvis SOM 269 og Tved Markjorde (SOM 258) viser en mere spredt struktur end husene fra Tved Markjorde-udgravningerne fra både 1982 og 2008. Disse huse ligger nemlig i en klynge. Om det er et andet økonomisk grundlag der er tale om er på nuværende tidspunkt uvist.

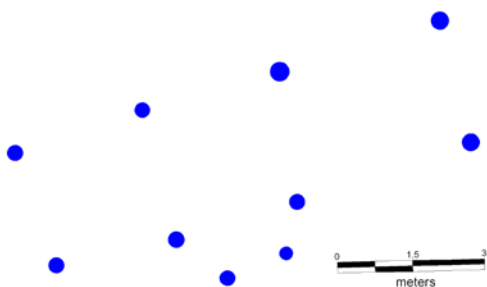

Fig. 14: Jernalderhuset, K1

Det første langhus, K1, er beliggende i Stamvej A. Der er tale om et klassisk treskibet langhus med bevarede indgangsstolper, desværre er der intet bevaret af vægkonstruktionen. Der er fundet ganske store mængder af keramik fra yngre førromersk jernalder samt ældre romersk jernalder i affaldsgruberne og kulturlagene i nærheden af huset. Huset har en længde på 8,75 meter og en bredde på 2,60 meter; dertil har huset ligeledes bevarede indgangsstolper i sydsiden. Huset K1 har ikke den klassiske øst-vestlige orientering, men er derimod forskudt en anelse med nordøst-sydvest.

Det andet langhus, K10, er beliggende i den østlige ende af Stamvej A1 i det område som vil blive til vejens vendeplads. Fra dette hus er der bevaret tre sæt tagbærende stolper samt en enkelt tagbærende stolpe, hvor den modsatstående stolpe desværre er forsvundet. Dette kan skyldes flere faktorer: for eksempel bevarings-

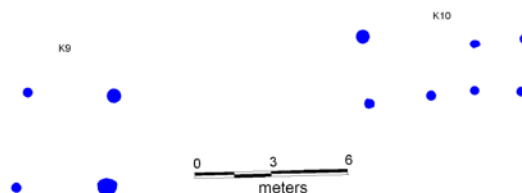

Fig. 15: Jernalderhuset, K10 samt stakladen, K9

forhold, dårlige observationsforhold i felten (lav, skrå sol eller snevejr), dårligt vejr generelt som betød, at det var næste umuligt at gå at lede efter manglende stolpehuller. Husets vestlige ende er dertil forstyrret af to moderne dræn, som gør det umuligt at vurdere om hvorvidt der har været et ekstra sæt af tagbærende stolper. Huset har, sådan som det er bevaret, en længde på 6,2 meter og en mindste bredde på 2,5 meter. Til dette hus skal der knyttes en mindre økonomibygning, stakladen K9. Dens konstruktion består af fire stolper som har båret tagkonstruktionen. Om der har været en reel vægkonstruktion er uvist, idet der kan være tale om såkaldte staklader som primært har bestået af et tag samt et hævet gulv, der skulle forhindre eksempelvis hø i at gå i forrådnelse. Stakladen har været 3,5 x 3,75 meter stor. Langhuset, K10, og stakladen, K9, dateres typologisk til ældre jernalder, hvilket understreges af keramikfundene fra de omkringliggende affaldsgruber.

Det tredje langhus, K12, er ligeledes beliggende i Stamvej A's vendeplads cirka 25 meter mere nordligt i forhold til langhuset, K10. Huset har oprindeligt bestået af 5 sæt tagbærende stolper, men i det midterste sæt er den sydligste forsvundet under en senere affaldsgrube. Denne grube kan ligeledes have ødelagt eventuelle spor efter et indgangsparti; hovedparten af indgangspartierne fra Tved Markjorde III og Tved Markjorde (SOM 258) er beliggende på husenes sydside. Husets længde har haft en minimumslængde på 10,3 meter, mens bredde mindst har været cirka 2 meter.

Langhuset, K12, er beliggende ganske tæt på langhuset, K14. Der er blot 3,6 meter mellem det sidste sæt tagbærende stolper i hus, K12, til

det første sæt tagbærende stolper i hus, K14. Da disse huse er så tæt beliggende på hinanden kan det være svært at afgøre hvilke af de to økonomibygninger, om nogen, tilhører langhuset, K12. Dog ser økonomibygningen, K15, ud til at næsten ligge for tæt på indgangspartiet af langhuset, K14, til at de kan have været i funktion samtidigt. Derfor må vi ræsonnere, at denne økonomibygning skal knyttes til langhuset, K12. Denne økonomibygning adskiller sig en anelse fra de øvrige økonomibygninger på Tved Markjorde III. Her er det de konstruktionsmæssige træk som gør sig gældende, da der ikke er tale om en klassisk opbygning med fire tagbærende stolper, men derimod fem. Dette betyder, at formen desuden er mere rektangulær i forhold til de traditionelle stakladers mere kvadratiske form. Økonomibygningen, K15, er 2,5 meter lang, mens bredden er på blot 1,25 meter. Denne anderledes form skal formodentligt findes økonomibygningens brug, men det kan dog ikke udelukkes, at den har haft samme funktion som stakladerne.

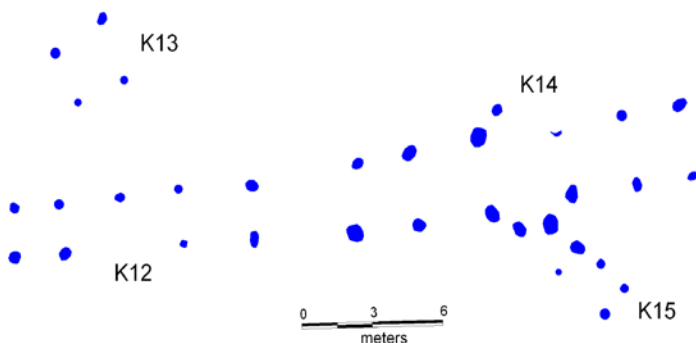

Fig. 15: Jernalderhusene, K12 og K14 samt stakladerne, K13 og K15

Økonomibygningen, K15, kan have tilhørt begge langhusene med sin beliggenhed på lidt over tre meter fra langhuset, K12, kan disse sagtens have været i brug samtidigt. Men da vi ofte ser, at de fleste langhuse i ældre jernalder oftest har tilknyttet en økonomibygning er det dog meget plausibelt, at K15 har været i brug samtidigt med langhuset, K14.

Langhuset, K14, adskiller sig fra de øvrige langhuse på Tved Markjorde III ved at være det klart største. Huset har haft 6 sæt af tagbærende

stolper, som alle har været langt kraftigere og større end de stolper, som har været anvendt i de øvrige langhuse fundet i forbindelse med udgravningen. Afstanden mellem de første og sidste sæt af tagbærende stolper er på 15 meter, mens afstanden mellem de tagbærende stolper er på 3 meter. Et andet konstruktionsmæssigt træk, som adskiller K14 fra de øvrige huse er, at der er bevaret spor efter indgangspartier på både huset nord- og sydside. Disse træk tyder på, at dateringen af dette langhus må adskille sig fra de andre jernalderhuse. Dette skal desuden ses i sammenhæng med den meget tætte placering i forhold til langhuset, K12, som viser at de to huse ikke kan have været samtidige. Der er således meget som tyder på, at langhuset, K14, er yngre end K12 og de andre jernalderhuse. Dateringen vurderes umiddelbart til at ligge i overgangen mellem ældre og yngre jernalder, dvs. midten af det 3. århundrede efter Kristi fødsel.

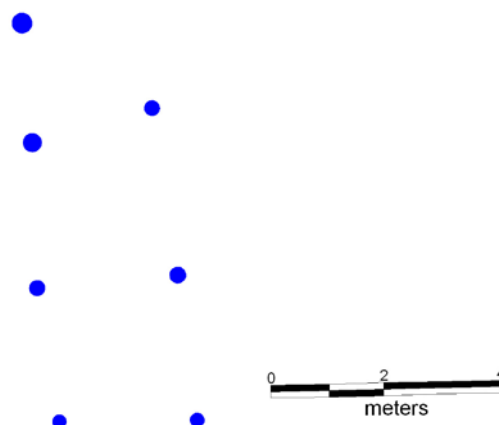

Fig. 16: Jernalderhuset, K17

Langhuset K17 skiller sig ligeledes en anelse ud fra de øvrige jernalderhuse på Tved Markjorde III. Grundopbygningen med 4 sæt tagbærende stolper er som de andre langhuse, men dette hus har, som det eneste, en orientering mod nord-syd, og ikke en mere øst-vestlig som et traditionelt langhus har det. Vi kender dog til undtagelser f.eks. i Kværndrup-området (Rokkerkyden SOM 01.334). Huset har været relativt småt med en minimums længde på 7 meter og en bredde på omkring 2,2 meter. Om dette hus kan have haft en anden funktion end beboelse

kan ikke udelukkes pga. dets ringe størrelse og fraværet af tilhørende økonomibygninger. K17 er fundet i området med en del større gruber, hvis primære funktion ikke har været til affald. Den oprindelig funktion vil formodentligt have været som lertagningsgrube (ler blev både brugt til keramik, men også som lerklining af husets vægge). Efterfølgende tyder fund af rødbrændt ler på, at gruberne har været brugt som en slags primitive lav-temperaturs ovne. I disse ovne har man blandt andet kunne brænde keramik, riste korn eller bage brød. Huset, K17, kan således have haft en funktion der snarere knytter den til erhvervsmæssig funktion frem for en beboelsesfunktion.

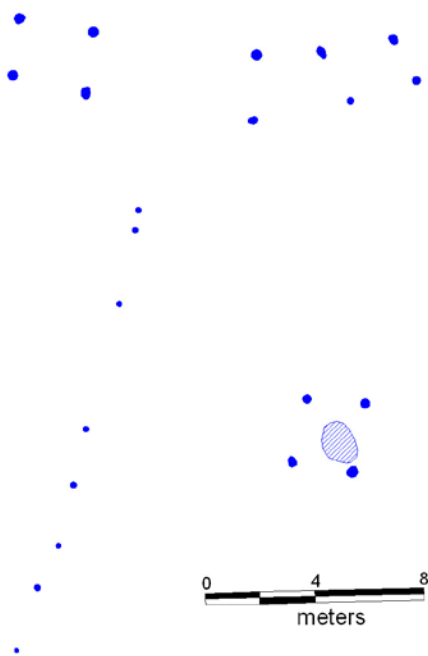

Fig. 17: Jernalderhuset, K22 stakladerne K19 og K21 samt hegnsforløb

Langhuset K22 er, modsat K17, et mere traditionelt langhus fra den ældre jernalder bestående af fire sæt tagbærende stolper. Huset har haft en minimums længde på 8,5 meter og bredde på 2,4 meter. Til dette langhus knytter sig to staklader; en vest for samt en syd for huset. Stakladen syd for huset, K19, har et relativt særegent træk, idet stakladen er placeret uden om kogegrube. Stakladen er cirka 2,2 x 2,2 meter stor, mens kogegrubens dimensioner er 1,6 x 1,2 meter. Denne kogegrube må utvivlsomt have haft en særlig funktion, hvor det har været nødvendigt

at overdække den. Da der ikke umiddelbart blev gjort fund i kogegruben er det på nuværende tidspunkt ikke muligt at komme en tolkning af denne funktion, men der findes en parallel fra udgravningen Tved Markjorde, SOM 258. Her blev der ligeledes fundet en staklade med en kogegrube (K8). Den anden staklade, K21, er derimod helt klassisk med fire stolper og en størrelse på 2,3 x 2,8 meter.

I forbindelse med langhuset K22 og de tilhørende staklader, blev der i forundersøgelsen af området fundet et hegnsforløb (K20) på omkring 17 meter. Desværre var det ikke muligt at genfinde hegnet i forbindelse med udgravningen, men dette skyldes formodentligt at hegnsstolperne oprindeligt ikke har været specielt dybt funderet, og det desværre derfor var muligt at fjerne dem, da muldjorden blev rømmet af for anden gang. Hegnet går fra syd mod nord, og ender kun få meter fra langhusets, K22, vestlige ende. Hvad hegnet har skulle afskærme imod er uvist, men det kan sagtens have fungeret som et værn i mod eksempelvis kvæg og andre dyr. Indhegninger af huset fra ældre jernalder og frem i tiden er et ganske udbredt fænomen både i Svendborg-området og i resten af Danmark. Nogle hegn viser tydeligt, at de har været brugt til at hegne den enkelte gårdsenhed ind i forhold til resten af landsbyen, men i dette tilfælde kender vi ikke til andre huse i umiddelbar nærhed af huset, derfor kan vi formode, at indhegningen har en funktion som være et værn imod fritgående husdyr.

Det sidste langhus, K28, er det nordligst beliggende i forhold til de øvrige jernalderhuse. Huset er desværre først fundet efter udgravningens afslutning i forbindelse med en gennemgang af opmålingen af anlæggene fra udgravningen. Huset er et klassisk øst-vestligt orienteret langhus med 4 sæt tagbærende stolper. Desværre mangler de sydlige stolper i det 1. og 3. sæt. Var huset blevet erkendt i udgravningen havde det være muligt at lede efter de manglede tagbærende stolper. Til trods for de manglende stolper kan vi godt få et billede af husets minimale længde som værende 13,5 meter og bredden har

Fig. 18: Jernalderhuset, K28, stakladen K23 samt muligt tilhørende grøftforløb

været 2,7 meter. Et stykke fra huset ligger en staklade, K23, og da der ikke ligger andre huse i nærheden tolkes den staklade som værende samhørende med langhuset K28. Stakladens dimensioner er 1,8 x 2,3 meter. Umiddelbart nord for langhuset er der fundet en grøft (10-16 cm dyb), som måske kan knyttes til huset og stakladen. Kombinationen er grøfter og huse er langt fra almindelig i den ældre jernalder, men indenfor museets ansvarsområde kender vi dog til eksempler fra den yngre jernalder (SOM 01.253 Slæbæk SØ). Der var dog ingen fund i grøften som umiddelbart kan knyttet den til huset og stakladen, men placeringen kan tyde på en tilknytning mellem grøften og bebyggelsen. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at grøften er blevet udgravet, og der er ikke tale om en gammel drængrøft.

Det dog ikke kun jernalderfolkets huse, som der er bevaret spor af på Tved Markjorde III. Der også fundet spor af nogle af de mange aktiviteter, som har været en vigtig del af deres dagligdag. Her tænkes blandet andet på fremstillingen af keramik. Brugen af keramik kommer til Danmark i slutningen af jægerstenalderen fra egnene syd for os, hvor det længe havde været ganske almindeligt. Fra den tidligste brug og frem til introduktionen af pottemagerhjulet i midten af middelalderen blev al keramik fremstillet ved håndkraft. Dette betyder, at keramikken blev lavet ved først af forme en mere eller mindre flad bund, hvorover karsiden blevet formet ved hjælp af ”lerpølser”, som efterhånden blev glattet ud for at få en fin og glat overflade.

Ovnene som keramikken blev brændt i har været af varierende udseende. Hovedparten af de ovne, som er fundet ved udgravningen af Tved Markjorde III er lertagningsgruber, der er genanvendt som ovne. Vi ved fra etnografiske paralleller, at ovnen både kan have haft en nedgravede del, samt en øvre del der stået over jorden. Denne øvre del er ikke fundet bevaret i Danmark. Dette skyldes, at Danmark i flere tusinde år har været en landbrugsnation – og ovnens øvre del er blevet pløjet væk for længe siden. I de genanvendte lertagningsgruber er det svært at se, hvordan denne øvre konstruktion har været. Men vi har fundet minimum et anlæg, som kun har fungeret som en ovn. Dette gælder for A915.

Fig. 19: Placering af keramikovnen, A915 i forhold til jernalder bebyggelsen

Da vi fandt anlægget i forbindelse med muldafromningen var det hurtigt tydeligt, at der var tale om ovn, idet resterne af den øvre del af ovnen var synlig. Den øvre del, også kaldet en ovnkappe, markerede sig som en mindre cirkel inden for anlægget, hvori der var en åbning på ca. 30 cm. Denne åbning viser os, hvordan har fået ovnens temperatur op over de minimum 650 grader, som er nødvendigt for at gøre ke-

Fig. 20: Foto af keramikovnen, A915
(Foto Signe Haakonson)

ramikken brugbar. Keramikken er kommet ind i ovnen gennem en åbning i ovnkappen. Denne type af ovne kendes som "Hodde-ovne" efter lokaliteten, hvor de blev fundet første gang (Hvass 1985). Gruben, var som ovnen fra Hodde, gravet ned i målte 100 x 140 cm. Der er således tale om en større ovn ved Tved Markjorde III, idet gruben her måler 160 x 150 cm. Der er tydeligt spor efter tre genopbygninger af ovnen, det kan ses ud fra de forskellige lag som blev synlige i forbindelse med udgravningen. Denne form for genopbygninger kendes ligeledes fra middelalderens pottemagerovne, som på mange punkter ligner de forhistoriske dog med den undtagelse, at de er betydeligt større og kan opnå langt højere temperaturer (hvilket blandt andet er en forudsætning for brugen af glasur). Karakteristik er det at alle ovne er beliggende væk fra husene – der er dog noget der tyder på, at ovnen A915 er beliggende ved en økonomibygning, som må have haft en funktion i forhold til fremstillingen af keramikken, fx til tørringsprocessen inden brændingen.

De øvrige ovne er langt fra lige så nemme at erkende. Men som tommelfingerregel er de erkendt ud fra tilstedeværelsen af synlige rødbrændte lag i større gruber, hvor der ofte vil være to gruber beliggende i umiddelbar forlængelse af hinanden. Forholdet med de to gruber skyldes, at den ene af gruberne (den laveste og den uden de rødbrændte lag) vil have fungeret som en indfyringsgrube til selve ovngruben. Denne indfyringsgrube har været det sted, hvor

der blev sat ild til brændet inden det blev til gløder og kunne skubbes ind i selve ovnen og brændingsprocessen kunne gå i gang.

Der er fundet en del af denne type af gruber på Tved Markjorde III. Alle er beliggende et stykke væk fra huse, dog undtaget langhuset, K17. Dette må tyde på, at man har valgt at ligge denne form for aktiviteter væk fra bebyggelsen, hvor brugen af åben ild må have udgjort en brandfare.

Fig. 21: Foto af lavtemperaturovn , A2173
(Foto Signe Fog Mogensen)

Endeligt har det vist sig, at der ikke kun er bevaret spor efter de levende ved Tved Markjorde III. Der er nemlig også fundet to brandgrave fra ældre jernalder, begge beliggende ned til hvert deres vådområde. Den første, A967, var desværre en meget dårlig stand (blandt andet var den forstyrret af et moderne dræn), hvorfor det er svært at få et samlet indblik i de gravgaver som den afdøde fik med sig. Denne grav er beliggende i Stamvej A, i området ved vendepladsen længst mod øst.

Fig. 22: Foto af brandgrav, A2213
(Foto Signe Fog Mogensen)

Det samme gælder den anden grav, som er fundet på Tved Markjorde III, A2213. Denne er ligeledes beliggende ned imod et mindre vådområde. Denne placering må skyldes en afspejling af deres religiøse opfattelse omkring overgangen fra livet til døden. Denne brandgrav var langt bedre bevaret end den første grav. Herfra er fundet en del keramik, dog i så små stykker, at det er svært at udlede noget omkring den oprindelige størrelse eller form på lerkarret. Det bedste fund som blev gjort ved udgravningen af denne grav var resterne af en såkaldt fibel. En fibel er en dragtnål, som man har brugt til at holde sit tøj sammen med. Disse fibler har i høj grad været præget af modens luner, hvorfor deres udseende ofte skifter. Derfor er fibler oplagte til at bruge til dateringen af grave. Fiblen fra A2213 er en trompetfibel fra starten af ældre romersk jernalder, det vil sige tiden lige efter år 0.

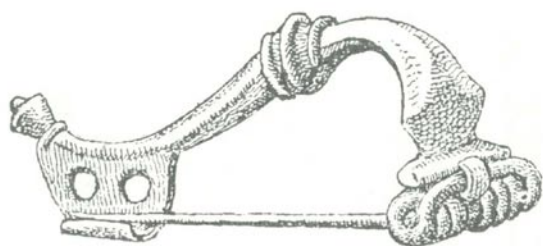

Fig. 23: Eksempel på trompetfibel
(fra: "Jeg ser på Oldsager")

Det er langt fra ualmindeligt at finde begravelser i nærheden af bebyggelser fra den ældre jernalder. I Jylland kender vi fra nogle af de klassiske lokaliteter eksempler på hele gravpladser, som har ligget i umiddelbar nærhed af bopladsene, eksempelvis Vendehøj (Ejstrud og Jensen 2000). Fra motorvejsudgravningerne ved Kværndrup blev der i 2005 fundet både boplads (SOM 01.342, Rokkeryden Vest), værkstedsplads med keramikovne (SOM 01.344, Ny Lundsgård Vest) gravplads (SOM 01.345, Ny Lundsgård Øst) inden for det samme område. Det er dog ofte tilfældet, at vi kun finder enkelte spredte grave, som langt fra svarer til det antal af mennesker som har beboet området. I hele området ved Erhverv Øst er der indtil videre fundet spor efter ikke mindre end 28 langhuse fra den ældre jernalder, mens vi kun har to brandgrave

Bygherrerapport SOM 269, Tved Markjorde III

fra samme periode. Da hele området endnu ikke er undersøgt er der stadig en mulighed for at finde den gravplads, som må knytte sig til denne bebyggelse.

I de senere år har vi på Svendborg Museum haft de mange motorvejsudgravninger, i forbindelse med A9, som på sin side har givet os et nyt og langt mere nuanceret indblik i udnyttelse af landskabet over nogle meget lange strækninger. Desværre har arbejdet med motorvejen gennem hele perioden været begrænset af motorvejstracéets bredde, hvorfor vores kendskab til den fortidige udnyttelse på arealer uden for tracéet stadig er begrænset. Det samlede undersøgte område ved Tved er på ca. syv hektarer; vel at mærke fladeafrømmede arealer. Det er derfor vigtigt, at vi udnytter denne sjældne lejlighed til at opnå det bedst mulige indblik i den fortidige udnyttelse af landskabet, og de forskellige samtidige bebyggelses interne relation.

Middelalder (1050 - 1536 e. Kr.)

Allerede i løbet af vikingetiden (900-årene) sker der ændringer i hustyperne, idet det toskibet hus genintroduceres. Denne gang i noget en noget større udgave, nemlig i form af de såkaldte Trelleborghuse. Ved overgangen til Middelalderen sker der fortsatte forandringer i husenes udseende, og i løbet af 1100- og 1200-årene bliver enskibede huse de meste almindelige i landbebyggelsen (Rasmussen 1994). Nu er det ikke længere de tagbærende stolper som bærer vægkonstruktionen, men derimod vægforløbet.

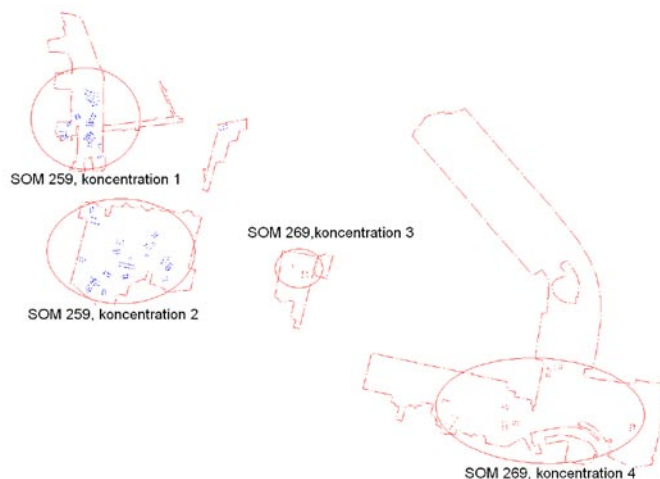

Fig. 24: Plan over den middelalderlige bebyggelses fordeling

Derfor kan disse huse have et noget mere asymmetrisk udtryk end de forhistoriske langhuse.

På lokaliteten Tved Byhave, SOM 259, er der fundet 27 enskibede huse samt fem staklader som er dateret til højmiddelalderen (1200 – 1400-årene). Bebyggelsen her falder i to koncentrationer, og ved udgravningen af Tved Markjorde III tyder det nu på, at der herved ligger yderligere en tredje og fjerde koncentration. Umiddelbart er der store overensstemmelser mellem hustyperne fra Tved Byhave og Tved Markjorde III, der er således intet der taler for store tidsmæssige forskelle mellem bebyggelserne. På Kulturtype-kortene fra 1800-tallet fremstår arealerne, hvorpå disse forsvundne landbebyggelser har ligget, stadig som engarealer, og er ikke dækket af skov, som ellers kendetegner resten af området.

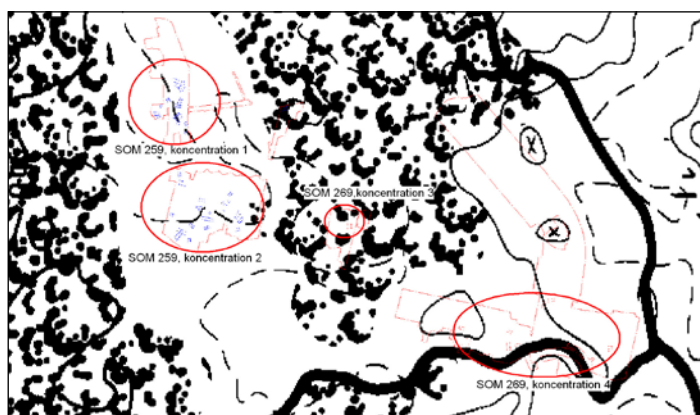

Fig. 25: Den middelalderlige bebyggelse i forhold til kulturtypekort fra 1800-tallet

Inden udgravningerne gik i gang havde vi således ikke kendskab til, at der skulle findes en udflytterbebyggelse fra den middelalderlige landsby, Tved, hverken ud fra kortmaterialet eller stednavne. Tved er i sig selv en udflytterlandsby fra Svendborg, hvorfor vi i første omgang ikke havde regnet med at der skulle findes en udflytterbebyggelse fra en anden udflytterlandsby. Det skal i denne sammenhæng bemærkes, at Tved kirke er beliggende en lille 1½ kilometer fra udgravningerne i Erhverv Øst. Udflytterbebyggelsen ved Erhverv Øst-området havde dog ikke den samme holdbare karakter som Tved, og vi formoder da også at den er forsvundet igen i løbet af 1300-tallet.

Bygherrerapport SOM 269, Tved Markjorde III

Fig. 26: Kig fra udgravningen af SOM 259, Tved Byhave mod den middelalderlige kirke i det nuværende Tved (foto: M. Rasmussen)

Der er fundet tre hovedhuse samt syv økonomibygninger, som skal dateres til middelalderen. Det bemærkelsesværdige er, at der til nogle af økonomibygningerne ikke kan knyttes et hovedhus. Dette gælder for økonomibygningen K11, samt økonomibygningerne K26 og K27. I tilfældet med de sidste to er forklaringen her, at selve hovedhuset kan være beliggende øst for økonomibygningerne, og derved i et endnu ikke undersøgt område. For K11's vedkommende er der umiddelbart ingen forklaring.

Det første hovedhus, K5, er placeret i midten af Stamvej A, og er et enskibet langhus bestående af 6 bevarede stolper i vægforløbet. Huset har været 12,5 meter langt og 6,4 meter bredt. Der er ingen bevarede spor, som kan vise os hvor indgangen har været placeret. Huset er orienteret nordøst-sydvest. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at middelalderens huse ikke er underlagt de samme ”principper” om orientering, som de forhistoriske langhuse.

Til dette hus knytter sig økonomibygningen, K4. De middelalderlige økonomibygninger adskiller sig fra de forhistoriske staklader (som dog også findes ind i middelalderen) ved at være markant større og opbygget af flere stolper, som oftest tre sæt. K4 består af 9 stolper, som er stående i vægforløbet samt en enkelt sten, der kan repræsentere en udskiftet stolpe. Bygningen har været 6 meter langt og 3 meter bredt. Indgangen har formodentlig ligget i bygningens sydlige langside.

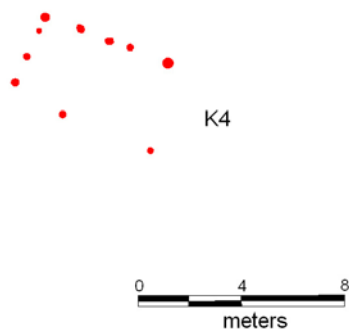

Fig. 27: Hovedhus, K4 og økonmibygningen, K5

Det næste hovedhus er K6, som ligger små 45 meter fra hovedhuset K5. Der er ingen tale om enskibet langhus, som er bygget op omkring 13 stolper i vægforløbet. Huset er orienteret nord-syd, og ud fra stolpernes placering ser det ud til at indgangspartiet har ligget i husets vestlige langside. Til dette hovedhus kan der knyttes 2 økonomibygninger.

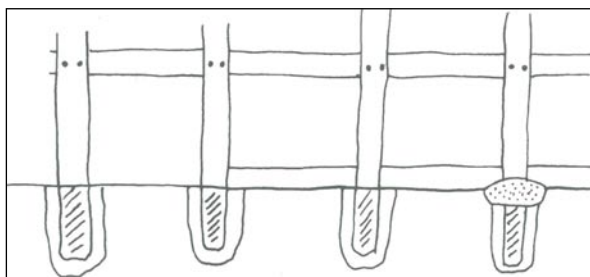

Fig. 28: Eksempel på en stolpe, som er blevet udskiftet med en sten (Hikuin 21, s. 59)

Den første, K7, består af 3 sæt stolper placeret i vægforløbet. Bygningen er 5,1 meter langt og 3,1 meter bredt. Den anden økonomibygning, K8, består af 5 stolper i vægforløbet. Bygningen er 5 meter langt og 3,2 meter bredt. Det vil sige, at disse to økonomibygninger som knytter sig til K6 er utroligt ens i deres størrelse og udformning.

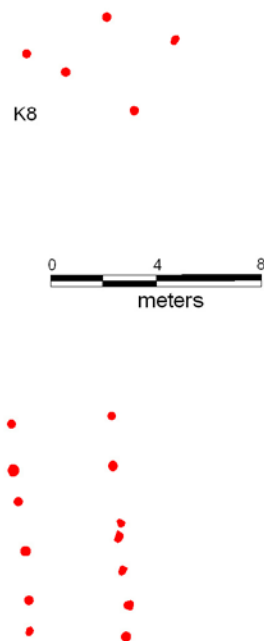

Fig. 29: Hovedhusene K5 og K6, samt økonomibygningen K7.

Den sidste middelalder bygning i Stamvej A er den enligt beliggende økonomibygning, K11. Bygningen består af syv stolper, samt en ekstra der formodentligt har fungeret som en udskiftning af en af de andre stolper. Bygningen er 6,3 meter langt og 4 meter bred. Huset har en nord-syd orientering. Som nævnt kan det umiddelbart virke pudsigt, at der ligger en økonomibygning uden tilknytning til et langhus. Der kan dog være tale om staldbygning, der har været placeret på marken i stedet inden for toften.

Hovedhuset K16 er beliggende i den sydligste del af Stamvej A1. Huset har en nord-sydlig orientering, og består af 8 stolper i vægforløbet. Hovedhuset har været 7,5 meter langt og 3,1

Fig. 30: Hovedhuset, K11

meter bredt. Bygningen, K18, er beliggende under fire meter øst for K16. Her er der tale om en bygning bestående af 6 stolper, som rimeligvis står sætvis. Bygningen har været 6,7 meter langt og 3,7 meter bredt. Orienteringen af huset er øst-vest. Tolkningen af denne bygning har fra starten været usikker, det er derfor også usikkert hvorvidt denne bygning skal tolkes som værende en økonomi bygning til hovedhuset K16. En afklaring af dette spørgsmål er det desværre ikke muligt at komme nærmere ind på med de nuværende oplysninger.

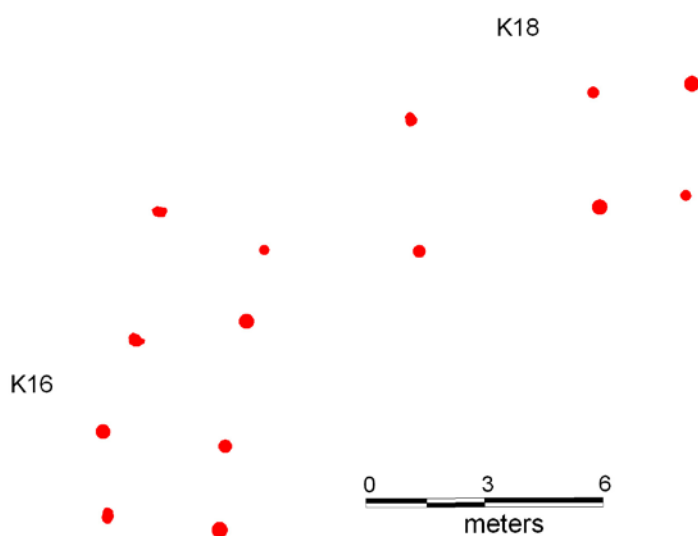

Fig. 31: Hovedhuset, K16 og bygningen, K17

De sidste to middelalderlige bygninger, K26 og K27, er beliggende i området lige syd for fredskoven. Økonomibygningen K26 består af syv stolper i vægkonstruktionen, og har været 6 meter langt og 5,35 meter bredt. Bygningen har en nord-sydlig orientering, formodentligt med indgangsparti mod vest. K27 er den eneste middelalderlige staklade på Tved Markjorde III, og består af tre stolper (den fjerde er formodentligt forsvundet). Stakladens størrelse har været 2,4 x 2,2 meter. Disse to bygninger hører formodentligt sammen med et endnu ikke afdækket hovedhus beliggende øst for de to økonomibygninger. Dette areal er indstillet til videre arkæologiske undersøgelser, og når de arkæologiske undersøgelser af området går i gang vil vi kunne finde det manglende hovedhus.

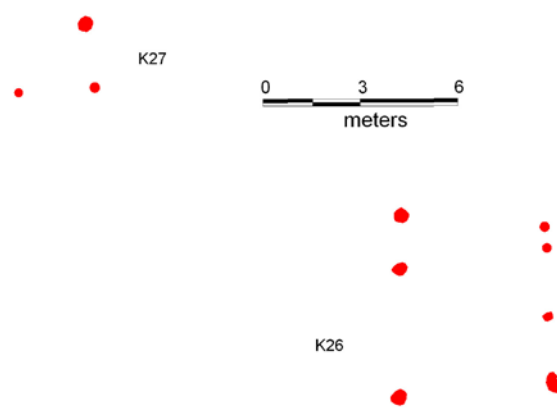

Fig. 32: Økonomibygningerne, K26 og K27

Undersøgelsens perspektiver

Udgravningerne ved Tved Markjorde III er interessant på flere fronter:

For det første er der ved denne udgravning for første gang fundet spor efter bosættelser i området som strækker sig så langt tilbage i tid som bondestenalderen (ca. 3900 f.Kr.) og frem til højmiddelalderen. Dertil har vi desuden de flere af de mellemliggende tidsperioder repræsenteret. Her er det især bronzealderhusene og fundene fra gruberne omkring dem som træder frem. Disse fund er de første af deres karakter i hele Erhverv Øst området. Jernalderhusene havde vi en forventning om at finde grundet udgravningerne ved SOM 258, Tved Markjorde, mens husene fra højmiddelalderen derimod var en overraskelse.

Jernalderhusene fra Tved Markjorde III er dog specielle i forhold til husene fra udgravningerne SOM 258, Tved Markjorde. Husene fundet på Tved Markjorde ligger som vi normalt vil forvente det, nemlig i en klyngelignende landsbystruktur. Det samme billede ser vi ved udgravningen ved SOM 66, Tved Markjorde, hvor vi har den samme landsbystruktur. Jernalderhusene fra Tved Markjorde III ligger derimod ganske spredte i forhold til de øvrige klyngelignende landsbyer i området. Dateringsmæssigt adskiller de sig ikke fra husene fra de øvrige jernalderhuse i området. Den eneste undtagelse her er K14. Dette hus ser ud til at være det eneste, som skal dateres til overgangen mellem ældre og yngre romersk jernalder, det vil sige tiden

omkring 150 f. Kr. De øvrige jernalderhuse skal derimod dateres til tiden omkring år 0 og det første århundrede efter Kristi fødsel.

Årsagen til denne spredte placering er endnu usikker, da vi ikke har kendskab til lignende lokaliteter inden for museets ansvarsområde. Vi formoder dog, at både den samlede og den spredte bebyggelse hører sammen, men at de er udtryk for en forskellig udnyttelse af landskabet og/eller de ressourcer som er tilgængelige i området ved Tved.

Fundet en den højmiddelalderlige bebyggelse på Tved Markjorde var ligeledes en overraskelse. At der fandtes middelalderlig bebyggelse i området vidste vi fra udgravningen af Tved Byhave, SOM 258. Her blev der fundet 27 enskibede huse og fem staklader fra højmiddelalderen. Tved landsby, som ligger ca. 1½ km fra udgravningerne i Erhverv Øst er som tidligere nævnt selv en middelalderlig udflytterlandsby, hvorfor fund af endnu en forsvunden middelalder landsby var en virkelig stor overraskelse. Efter vi havde fundet resterne af den middelalderlige landsby ved Tved Byhave, SOM 258, havde vi egentligt ikke forventninger om at finde yderligere bebyggelse fra middelalderen. Men fund af husene fra Tved Markjorde III viser os, at der må eksistere yderligere to klynger af middelalder bebyggelse i Erhverv Øst-området. Når arealet mellem fredskoven og Tved Markjorde III skal undersøges, vil det være muligt for os at få det endelige indblik i den middelalderlige landsbys struktur i Erhverv Øst. Dette vil åbne op for hel ny forskning inden for arbejdet med den middelalderlige landbebyggelse.

Landskabet omkring Erhverv Øst

Landskabet ved Tved Markjorde III er et istidslandskab, som blev skabt i den sidste del af istiden ved en øst- og sydfra kommende gletcherfremstød. Det betyder, at landskabet i dag er yderst kuperet og markerer sig ved en vekslen mellem bakker og lavere, våde områder.

De to små felter (4 og 5) lige sydvest fredskoven er beliggende i et let skrånende sydvendt terræn.

Bygherrerapport SOM 269, Tved Markjorde III

Det store felt, som følger vejtracéet, ligger i et lettere kuperet terræn, hvor der både forekommer større og mindre vådområder samt plateauer beliggende højere i terrænet. Det var hovedsageligt på disse mere højtliggende plateauer at sporene efter bebyggelse blev gjort.

Vådområderne kunne på grund af årstiden let erkendes, idet de var yderst vandholdige under stort set hele udgravningen. Det største af vådområderne blev derfor ikke muldafrømmet, da det ville være umuligt at erkende endsige registrere eventuelle anlæg grundet vandmængden.

Fig. 32: Foto af vådområdet ved Stamvej A. I forgrunden ses jernalderhuset, K1 (Foto: Signe Fog Mogensen)

Muldlaget havde en varierende tykkelse på mellem 25 – 50 cm. Undergrunden bestod gennemgående af brun-gult let sandet ler. I nogle områder var der desuden en del sten iblandet undergrunden.

Fortidsmindelandskabet

I området omkring Tved Markjorde III har der siden 1982 været foretaget et større antal arkæologiske undersøgelser. Til dato har der samlet været åbnet i alt 8,0 hektarer i forbindelse med udgravningerne i Erhverv Øst området.

I 1982 fandt den første udgravning i området sted ved Erhverv Øst. Her blev der fundet spor efter en landsby fra perioden ældre romersk jernalder (ca. år 0 til 250 e. Kr.). Udover bebyggelsen blev der ligeledes fundet et udsnit med store mængder af keramik. I forbindelse med udgravningen til Ring Nord i 2006 (SOM 66, Tved Markjorde II) blev der fundet flere hustomter, som skal knyttes til sporene af lands-

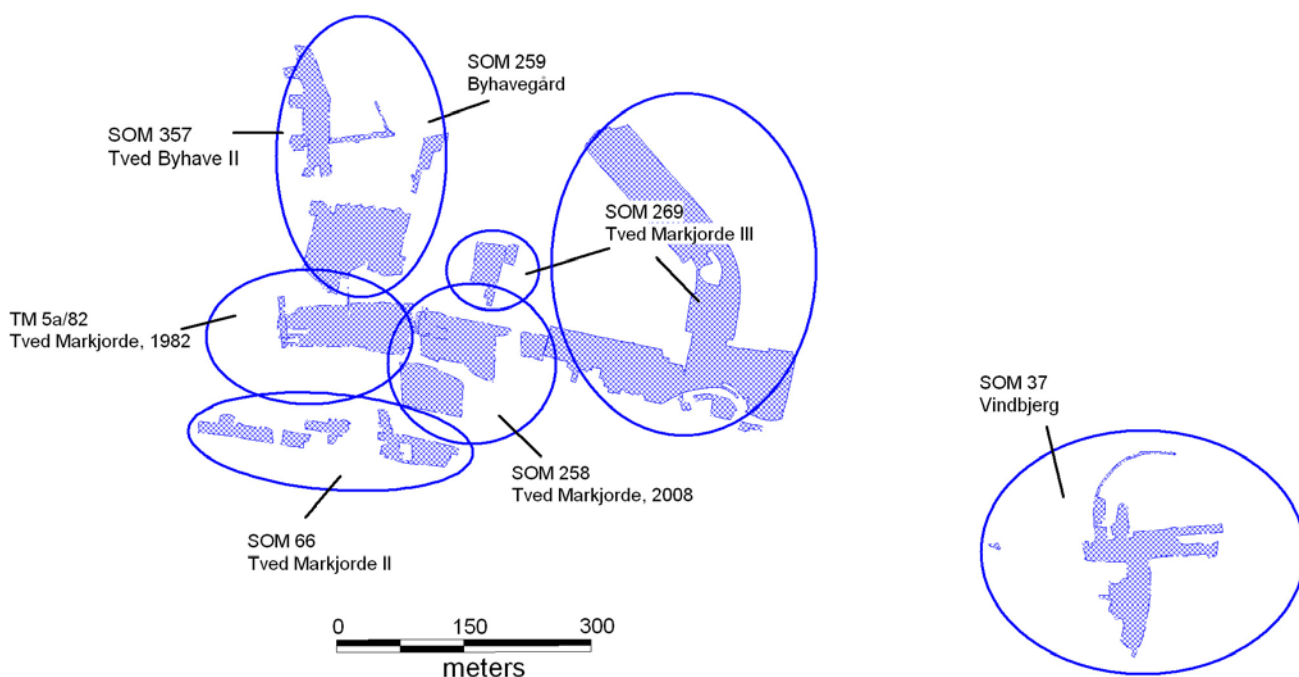

Fig. 33: Plan over det samlede udgravede område i Erhverv Øst pr. 1. maj 2009. Der er efterfølgende foretaget yderligere undersøgelser i området syd for SOM 269, Tved Markjorde III.

byen fundet i 1982. I sommeren 2008 havde museet mulighed for at undersøge området mellem disse to udgravningsfelter (ca. 9700 m²). Her fremkom der yderligere 5-6 treskibede langhuse samt diverse mindre bygninger og hegnsforløb fra ældre romersk jernalder. Herudover blev der også fundet dele af kulturlaget fra 1982, som stadig var fyldt med keramik, knogler og bl.a. også digelfragmenter. I området længst mod syd blev der desuden fundet sporene efter et produktionsområde med blandt andet spor efter ovne.

Nord for udgravningerne, SOM 259 og SOM 269, blev der ligeledes i sommeren 2008 udgravet ca. 15.000 m² stort areal, kaldet Tved Byhave (SOM 258). Her blev resterne af en middelalderlig udflytterbebyggelse fundet med ikke mindre end 8 hovedhuse og 17 økonomibygninger. Desværre er genstandsmaterialet herfra yderst sparsomt, hvorfor området er dateret ud fra vores viden om dannelsen af torper i Middelalderen. Dateringen antages således at være 1200- og 1300-tallet. Udover de mange middelalderhuse blev der herudover fundet to to-skibede huse fra tragtbægerkulturen samt to treskibede huse fra jernalderen.

Bygherrerapport SOM 269, Tved Markjorde III

Ved udgravningen af SOM 37 Vindbjerg i forbindelse med etableringen af Ring Nord blev der fundet spor efter både jernudvinding og bronzestøbning i form af en digel. Bebyggelsen viste spor helt tilbage til Tragtbægerkulturens tidlige del (ca. 3700-3500 f. Kr.), idet der blev fundet et lille toskibet hus som det der blevet fundet i forbindelse med udgravningen på Tved Markjorde III. Mens de øvrige huse spænder fra bronzealder til og med ældre jernalder (1800 f. Kr. - 250 e. Kr.)

Udgravningsdata

Udgravningen blev påbegyndt den 6. oktober 2008 og afsluttet igen den 29. april 2009. I udgravningen deltog mag.art. Anne Garhøj Rosenberg, cand.mag. Maria Rasmussen, cand.mag. Signe Fog Mogensen, cand.mag. Ida Lauridsen, cand.mag. Søren Jensen, stud.mag. Jakob Nyborg Andreassen, stud.mag. Anja Holmvard, stud.mag. Signe Håkansson, museumsteknikker Ole Bay Hansen og museumsteknikker Villy Nielsen. Villy Nielsen stod for opmåling med GPS af alle anlæg. Anne Garhøj Rosenberg fungerede som udgravningsansvarlig, daglig leder og er ligeledes beretningsansvarlig.

Fig. 34: Udgravning af gruber med hjælp fra en minigraver
(Foto: Maria Rasmussen)

Til muldafrømning anvendtes en 20 tons bælt trukket gravemaskine med 2 meter rabatskovl ført af Jesper Hansen, Revninge Entreprenørforretning, Vandværksvej 5, 5300 Kerteminde. Desuden anvendtes en minigraver fra samme entreprenør med 1 meter rabatskovl til udgravning af større anlæg (gruber og kulturlag).

Original dokumentation, oldsager samt beretning opbevares på Svendborg Museum under jour. nr. SOM 269, Tved Markjorde III.

Udgravningsmetode

Muldlaget blev fjernet af en gravemaskine med en 2 meter bred rabatskovl. Ifølge aftale med entreprenøren (Bendt Hansen fra Munkholm & Andersen) blev der afrømmet i hele vejforløbet i en ca. 35 meter bred zone, hvortil der også blev udvidet yderligere omkring de kloakstik, som skulle gå ind på grundene. Muldafrømningen fandt løbende sted igennem hele udgravningsperioden for at undgå, at der blev åbnet for store arealer op, som det ikke var muligt at nå at registrere og udgravede førend de blev udsat for meget vind og vejr. At udgravningen fandt sted i vintermånederne nødvendiggjorde denne metodik, idet undergrunden bestod af næsten ren ler og vejret langt hen ad vejen var meget vådt (både med regn og sne). Dette medførte, at feltet meget nemt blev både oversvømmelse og anlæggene ”trampet” i væk. Derfor var det vores gennemgående mål kun at åbne områder, som kunne udgraves og registres inden for et overskueligt tidsrum, således at vi ikke ”mistede” anlæg og overblik.

Bygherrerapport SOM 269, Tved Markjorde III

I forbindelse med muldafrømningen blev alle anlæg nummeret fortløbende fra A1 til A2586. Herefter blev anlæggene målt ind med GPS af museumstekniker Villy Nielsen. Alle anlæg er blevet beskrevet i fladen lige efter muldafrømningen.

En anden gennemgående målsætning har været at udgrave hovedparten af anlæggene. Dog er fx klart recente anlæg valgt bort (eksempelvis de recente plantebælter som gik nord-sydligt ned gennem udgravningen). Men mange grøfter blev tjekket med henblik på om der var tale om dræn eller grøfter, som kan have haft en funktion i forbindelse til især den middelalderlige del af bosættelsen, såsom en inddeling af markerne eller tofterne. Stolpehuller og øvrige mindre anlæg er udgravet med skovl/spade, mens hovedparten af de større anlæg er udgravet med en minigraver. Der var dog nogle gruber, som ud fra deres udseende i overfladen vurderes til at have en særlig karakter, hvorfor de efterfølgende blev udgravet ved håndkraft. Dette drejer sig bl.a. om ovnene A102/104 og A915 samt nogle af de øvrige meget keramikrige gruber.

Fig. 35: Eksempel på dag med dårligt vejr
(Foto: Maria Rasmussen)

Kulturlagene blev grebet forskelligt an. I hovedparten af kulturlagene blev der lagt en til flere snit med minigraverne for at få indblik dybde, morfologi (fx om der i virkeligheden var tale om flere gruber oven i hinanden) samt daterende genstandsmateriale. I et par af kulturlagene, hvor der blev fundet flint i overflade blev der udlagt 1 x 1 m store felter for at undersøge flintens spredning i kulturlaget, dette gælder for kulturlagene A2448 og 2286.

Alle udgravede anlæg er registeret i målestok 1:20. Efter udgravningens afslutning blev alle oplysninger indtastet i MUD (museernes udgravningsdata) for at gøre oplysningerne elektroniske samt at skabe overblik over dem.

Alle fund er blevet vaske og nummeret. Og efterfølgende er de blevet gennemgået med henblik på en nærmere optælling og beskrivelse.

Disse beskrivelser er at finde i MUD.

Anne Garhøj Rosenberg.

Anne Garhøj Rosenberg, mag.art.
Svendborg Museum
September 2009

Tidstavle

Periode	Underperiode	Kalenderår f./e. Kr.	
	Nyere tid	___ 1536	
Middelalder	Senmiddelalder	___ 1400	
	Højmiddelalder	___ 1200	
	Tidlig middelalder	___ 1050	Middelalderhusene
	Vikingetid	___ 775	
Jernalder	Germansk jernalder	___ 375	
	Romersk jernalder	___ Kr.fødsel	
	Førromersk jernalder	___ 500	Jernalderhusene
	Yngre bronzealder	___ 1100	
Bronzealder	Ældre bronzealder	___ 1700	Bronzealderhusene
	Sen-neolitisk tid	___ 2400	
Bondestenalder	Enkeltgravstid	___ 2800	
	Mellem-neolitisk tid	___ 3200	
	Tidlig-neolitisk tid	___ 3900	
	Ertebøllekultur	___ 5400	Stenalderhuset
Jæger-samler stenalder	Kongemosekultur	___ 6800	
	Maglemosekultur	___ 9000	
	Ahrensburgkultur	___ 10000	
Ældste stenalder/ Palæolitikum	Brommekultur	___ 11500	
	Federmesserkultur	___ 12000	
	Hamburgkultur	___	

Litteraturliste

Artursson, M. Bygnadstradition. I: Bronsålderbygd 2300-500 f. Kr. P. Lagerås og B. Strömberg (red). Skånska spår – arkeologi längs Väst kustbanan. Riksantikvarieämbetet.

Ejstrud, B. & C.K. Jensen. 2000. Vendehøj – landsby og gravplads. Jysk Arkæologisk Selskab, Århus.

Hvass, S. 1985. Hodde – et vestjysk landsbysamfund fra ældre Jernalder. København.

Jensen, Jørgen. 2003. Danmarks Oldtid bind I-IV. Gyldendal.

Rasmussen, U. Fraes. 1994. Middelalderhuse. Nyere undersøgelser ved Køge. Hikuin 21. 1994.

Rindel, P.O. 1992. Ældre jernalders bebyggelse i Sønderjylland. Bebyggelsesmønstre, ressourceudnyttelse og centerdannelse. I: U. Lund Hansen og S. Nielsen (red): Sjællands Jernalder. Beretning fra et symposium 24.4.1990 i København. Arkæologiske Skrifter 6, København.